

c. 4 Prover.; et videtur hæc expositio consentanea modo loquendi Scripturæ, Luc. 7: *Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum;* ubi timor non videtur significare fugam alicujus mali, sed reverentiam conceputam ad Christum, quoniam videbant eum mira facientem; unde c. 5 dicitur: *Repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia hodie;* et eodem sensu dicitur, ad Rom. 13: *Reddite omnibus debita, cui timorem, etc.*, ut ibi Chrysost. et Theophyl. intelligunt. Quod si objicias, quia de ratione timoris est ut sit fuga mali, et causæ ipsius mali, solum quatenus potens est illud infligere, respondet hic Cajetanus late, sed ejus sententiam statim explicabo; nam, licet in se probabilis sit, non videtur tamen mihi esse sensus D. Thomæ. Respondetur ergo ex eodem D. Thoma hic, ad 1, et 1. 2, q. 67, art. 4, ad 2, donum timoris non solum respicere malum, sed etiam bonum; imo, inquit D. Thomas (quod valde notandum est), omnem virtutem et omne donum per se respicere bonum, malum autem ex consequenti, et ideo donum timoris non solum posse habere actum circa malum, fugiendo illud, sed etiam circa eminentem potestatem, quæ bonum quoddam est, illi reverentiam exhibendo. Sed in hac responsione illud semper manet difficile, quia juxta illam solam defenditur esse in Christo habitum doni timoris, et aliquem actum ejus, qui non est verus timor, quod facillimum est, nam etiam gaudere quod quis a Deo separari non potest per peccatum, est actus ab eodem habitu elicitus, a quo timor filialis, ut bene Richard., in 3, d. 34, art. 2, q. 4; imo et bonus affectus ad honestatem, qui est in divino timore, potest dici actus illius habitus qui est donum timoris; hec autem omnia non satis esse videntur, ut dicatur timor esse in Christo, ut a simili sumi potest ex iis quæ supra de pœnitentia et de spe dicebamus.

7. *Responsio.—Actus doni timoris in Christo et beatis, est actus humiliandi se coram Deo.* — Quocirca, ut hæc sententia melius intelligatur, oportet explicare quis sit hic actus reverentiae ad Deum propter eminentiam ejus. Et primum constat non esse actum solidus intellectus; supponit quidem cognitionem seu judicium de divina omnipotencia et maiestate; ille autem non est reverentiae actus; sed aliquis motus resultans in voluntate. Deinde in voluntate ipsa possumus intelligere per modum reverentiae ad Deum voluntatem parendi illi ut supremo Domino, vel colendi

illum ut supremum principium, qui actus proprie pertinent ad religionem, vel obedientiam, et si fiant per modum doni, pertinent ad donum pietatis. Possumus præterea intelligere voluntatem quamdam subdendi se Deo, præferendo in omnibus honorem divinum proprio, qui actus videtur proprie ad humilitatem pertinere, atque adeo ad donum timoris, si fiat ex speciali instinctu Spiritus Sancti, nam hoc donum humilitati respondet, ut Augustinus dicit in lib. de Sermone Domini in monte, qui etiam, serm. 1 de Annunciat., timorem superbie opposit; et ideo Gregor., 2 Moral., cap. 26, alias 28, dicit donum timoris dari contra superbiam. Ex hoc vero affectu intelligi potest sequi in voluntate quidam affectus, qui sit per modum fugæ, quo creatura in conspectu divinæ eminentiæ ita se habeat, ut veluti non audeat ad illam accedere, et omnino caveat usurpare in aliquo excellentiam ejus, seu quo formidat et fugit investigare vel comprehendere mirabilia ejus; et hic actus videtur vocari a Patribus timor reverentiae, seu admirationis, ut videre est in Greg., 17 lib. Moral., c. 15, alias 17; et Dionys., c. 13 de Cœl. Hier., ubi, exponens visionem Isai., c. 6, ubi Seraphim velabunt pedes et terga, inquit significari *sacram illum ac plenam horroris venerationem, qua sancti celsiore mysteriorum indaginem perhorrescant;* quod fere eodem modo habet Chrysost., enar. 6 in c. 5 Isai; quo modo Apoc. 16 dicitur beatos cantare: *Magna et mirabilia sunt opera tua, Domine;* et statim subdit: *Quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum?* Et hoc modo explicato hoc actu reverentiae, includit non tantum voluntatem alicujus boni, sed etiam fugam alicujus mali, non quidem imminentis, seu quod formidetur futurum, sed quod secundum se malum est, et repugnans divinæ excellentiæ; et hoc satis est ad rationem et denominationem timoris perfecti, ut jam amplius dicam.

8. Secunda ergo explicatio hujus timoris sumitur ex Augustino, 14 de Civit., c. 6, dicente: *Timoris casti nomine ea voluntas significata est, qua nos necesse erit nolle peccare, non sollicitudine necessitatibus, sed tranquillitate charitatis.* Itaque fuga, quam beatus habet omnis peccati, quatenus a Deo separat, timor castus dici potest, et hunc etiam potuit habere Christus, tum quia, licet ipse peccare non potuerit, tamen natura ejus secundum se capax erat peccati, et ita potuit voluntate sua fugere hoc malum, tanquam possibile simpli-

citer suæ naturæ; hic vero actus proprie ad charitatem pertinet.

9. *Timor mali, quod Deus potest inferre creaturæ suæ, ad spem pertinet.* — Tertia expositio colligitur ex Cajetano hic, scilicet hunc timorem esse de malo quod Deus de absoluta potentia sua potest inferre creaturæ suæ, quia, licet anima Christi et cujuscumque beati, considerando Dei omnipotentiam ut conjunctam voluntati et promissioni ejus, securissima sit, nec timere possit aliquid malum, tamen, præcise considerando divinam potentiam secundum se, potest voluntas refugere malum illud, quod ab ea provenire posset; et juxta hunc modum explicat D. Thomam, dicens, Deum esse objectum hujus timoris, ut potentem infligere malum; tamen quia non respicit illud malum ut futurum, sed tantum ut possibile, nec divinam potentiam, ut effecturam aliquod malum, sed tantum ut potentem secundum se, ideo dicitur habere pro objecto divinam eminentiam. Quæ explicatio probabilis est, et non dubito quin ille actus sit possibilis; existimo tamen illam non pertinere ad donum timoris, sed potius ad habitum illum, quo beatus amat Deum et propriam beatitudinem amore concupiscit; nam ex hoc amore nascitur hic timor, sicut ex amore Dei nascitur timor vel fuga mali culpe, quatenus a Deo separat. Unde nec D. Thomas, nec Scripturæ, quæ loquuntur de timore sancto et perfectissimo, qui in beatis manet, de hoc timore loquuntur, qui omnium imperfectissimus est inter eos, qui in beatis esse possunt; imo quibusdam videatur hunc actum non habere locum in beatis, quia videtur esse quidam timor servilis. Quod bene probat non ita esse beatis, ut propter hujusmodi timorem fugiant culpam, aut honeste operentur, hoc enim aliquo modo servile esset; tamen, simpliciter habere illum affectum consentaneum proprio amori ordinato et supernaturali, non repugnat beato, et consequenter nec Christo, qui potest totum illud objectum considerare in ordine ad suam naturam secundum se sumptam.

10. *Fuga malipropriæ absolute possibilis actus veri timoris est.* — Ad difficultatem ergo in principio positam, quæ contra omnes hos modos æque procedit, et in hoc consistit, quod hæc fuga magis videtur ad simplex quoddam odium, quam ad proprium timorem pertinere, quia magis respicit malum secundum se, quam malum futurum vel imminens, Castro supra nescio quam differentiam invenit in

Christo viatore, vel omnino jam beato, quasi in via potuerit magis proprie esse capax hujus timoris. Sed hic non agimus de timore naturali mortis, de quo infra dicetur, sed de dono timoris Dei; et in hoc nulla est differentia, quia tam securus et alienus erat ab omni malo vel culpæ, vel poenæ, aut alterius mali possibilis nunquam futuri, in via, sicut in patria. Dico ergo illum actum non esse omnino idem cum odio; aliter enim Deus ipse odio habet peccatum, et aliter beatus, quia Deus tantum considerat peccatum ut secundum se malum, et simplici odio illud aversatur; beatus autem considerat illud ut malum sibi seu naturæ suæ secundum se simpliciter possibile (et idem est de quolibet alio modo), et fugit illud per actum quemdem respicientem executionem possibile; et sic talis actus quoad substantiam suam ejusdam rationis est cum timore, qui est de malo futuro, vel imminentie, quamvis non habeat omnem modum ejus, et consequenter neque effectus, qui imperfectionem supponunt. Et ideo interdum dicere solent Patres, timorem mali etiam filiale non manere in beatis, ut legitur nomine Hieronymi, in id Prover. 4: *Timor Domini principium sapientie;* intelligitur enim de timore imperfecto et quasi incerto, qui poenam ingerat, ut Gregorius et Augustinus citatis locis satis declararunt. Sed de variis modis timoris dicemus plura infra, quæst. 15 et 18.

ARTICULUS VII.

Utrum in Christo fuerint gratiæ gratis datae?

1. *Ad septimum sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerint gratiæ gratis datae. Et enim qui habet aliquid secundum plenitudinem, non competit illud habere secundum participationem. Sed Christus habuit gratiam secundum plenitudinem, secundum illud Joan.*

1: Plenum gratiæ et veritatis. Gratia autem gratis data videntur esse quædam participations divinae, divisim et particulariter diversis attributæ, secundum illud 1 ad Corinth. 12: Divisiones gratiarum sunt. Ergo videtur quod in Christo non fuerint gratiæ gratis datae.

2. *Præterea, quod debetur alicui, non vide-*

** 3 cont., c. 154, fin., et Ver. q. 17, art. 1, et 5, corp. Et opus. 2, can. 221, et Rom. 1, lect. 3, col. 2; et Eph. 1, lect. 2.*

tur esse gratis ei datum. Sed debitum erat homini Christo, quod sermone sapientiae et scientiae abundaret, et potens esset in virtutibus faciendis, et in aliis hujusmodi, quæ pertinent ad gratias gratis dataes; cum ipse sit Dei virtus et Dei sapientia, ut dicitur 1 ad Corinth.

1. Ergo Christo non fuit conveniens habere gratias gratis dataes.

3. Præterea, gratiae gratis datae ordinantur ad utilitatem fideliū, secundum illud 1 ad Corinth. 12: Unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Non autem videtur ad utilitatem aliorum pertinere habitus aut qualiter dispositio, si homo non utatur; secundum illud Eccles. 20: Sapientia abscondita et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? Christus autem non legitur usus omnibus gratiae gratis datais, præsertim quantum ad genera linguarum. Non ergo in Christo fuerunt omnes gratiae gratis datae.

Sed contra est quod Augustinus dicit in epistola ad Dardanum¹, quod sicut in capite sunt omnes sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiae.

Respondeo dicendum, quod, sicut in secunda parte habitum est², gratiae gratis datae ordinantur ad fidei et spiritualis doctrinae manifestationem; oportet enim eum, qui docet, habere ea per quæ sua doctrina manifestetur; alias sua doctrina esset inutilis. Spiritualis autem doctrina et fidei primus et principalis Doctor est Christus, secundum illud Hebr. 2: Cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis et portentis, etc. Unde manifestum est, quod in Christo excellentissime fuerunt omnes gratiae gratis datae, sicut in primo et principali fidei Doctore.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut gratia gratum faciens ordinatur ad actus meritorios, tam interiores, quam exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quosdam actus exteriores, fidei manifestativos, sicut est operatio miraculorum, et alia hujusmodi. In utraque autem gratia Christus plenitudinem habuit; in quantum enim divinitati unita erat ejus anima, plenam efficaciam habebat ad omnes prædictos actus perficiendos. Sed alii Sancti, qui moventur a Deo sicut instrumenta non unita, sed separata, pariculariter efficaciam recipiunt ad hos vel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis Sanctis hu-

¹ Epist. 57, declinando ad fin., tom. 2.

² 1. 2, q. 111.

jusmodi gratiae dividuntur, non autem in Christo.

Ad secundum dicendum, quod Christus dicitur Dei virtus et Dei sapientia, in quantum est aeternus Dei Filius. Sic autem non competit sibi habere gratiam, sed esse potius datorem gratiae. Competit autem sibi habere gratiam secundum humanam naturam.

Ad tertium dicendum, quod donum linguarum datum est Apostolis, quia mittebantur ad docendas omnes gentes. Christus autem in una sola gente Iudeorum voluit personaliter predicare, secundum quod ipse dicit Matth. 18: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. Et Apostolus dicit, Rom. 15: Dico Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis. Et ideo non oportuit, quod loqueretur pluribus linguis. Nec tamen defuit ei omnium linguarum notitia, cum etiam occulta cordium ei non essent abscondita (ut infra dicitur¹), quorum voces quæcunque sunt signa. Nec tamen inutiliter hanc notitiam habuit, sicut non inutiliter habet habitum qui eo non utitur, quando non est opportunum.

Hunc articulum exponemus disputatione sequenti.

ARTICULUS VIII.

Utrum in Christo fuerit prophetia².

1. Ad octavum sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit prophetia. Prophetia enim importat quamdam obscuram et imperfectam notitiam, secundum illud Numer. 12: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, per somnum aut in visione loquar ad eum. Sed Christus habuit plenam et apertam notitiam multo magis quam Moyses, de quo ibi subditur, quod palam et non per enigmata videt Deum. Non ergo in Christo debet ponи prophetia.

2. Præterea, sicut fides est eorum quæ non videntur, et spes eorum quæ non habentur, ita prophetia est eorum quæ non sunt præsentia, sed distant; nam Propheta dicitur quasi procul fans. Sed in Christo non ponitur fides nec spes, ut supra dictum est³. Ego prophetia etiam non debet ponи in Christo.

¹ Q. 10, art. 2.

² Infra, q. 31, art. 2, et 2. 2, q. 174, art. 5 et Ps. 44, col. 2; et Math. 1, col. 2; et Joan. 4, lect. 6, col. fin.; et 1 Cor. 13, lect. 1, col. 1.

³ Art. 3 et 4 hujus quæst.

3. Præterea, Propheta est inferioris ordinis quam Angelus; unde et de Moyse, qui fuit supremus Prophetarum (ut in secunda parte dictum est¹), dicitur Act. 7, quod locutus est cum Angelo in solitudine. Sed Christus non est minoratus ab Angelis secundum notitiam animæ, sed solum secundum corporis passionem, ut habetur Hebreæ. 3. Ergo videtur quod Christus non fuit Propheta.

Sed contra est quod de eo prædicitur, Deut. 18: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matth. 13, et Joan. 4: Non est Propheta sine honore nisi in patria sua.

Respondeo dicendum, quod Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns; in quantum, scilicet, cognoscit et loquitur ea quæ sunt procul ab hominum sensibus; sicut etiam Augustinus dicit, 16 contra Faustum². Est autem considerandum, quod non potest dici aliquis Propheta, ex hoc quod cognoscit et annunciat ea quæ sunt aliis procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum et secundum tempus; si enim aliquis in Gallia existens, cognoscet et annunciat alii in Gallia existentibus, ea quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset; sicut Heliseus ad Giezi dixit, 4 Regum 5, quo modo vir descendat de curru, et occurrerat ei. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annunciat, non esset propheticum. Et idem apparet secundum tempus. Propheticum enim fuit quod Isaías prænuntiavit, quod Cyrus, rex Persarum, templum Dei esset redificatus, ut patet Isaiae 44. Non autem fuit propheticum quod Esdras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si igitur Deus aut Angeli, vel etiam beati, cognoscunt et annunciant ea quæ sunt procul a nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam, quia in nullo nostrum statum attingunt; Christus autem ante passionem nostrum statum attingebat, in quantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator. Et ideo propheticum erat, quod ea quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia, et cognoscerebat et annuntiabat. Et hac ratione dicitur in eo fuisse prophetia.

Ad primum ergo dicendum, quod per illa verba non ostenditur esse de ratione prophetice enigmatica cognitio, quæ, scilicet, est per somnum, et in visione; sed ostenditur comparatio aliorum Prophetarum, qui per somnum et in

¹ 2. 2, quæst. 174, art. 4.

² C. 18, tom. 6.

visione perceperunt divina, ad Moysem, qui palam et non per enigmata Deum videt. Qui Propheta est dictus secundum illud Deut. ult.: Non surrexit ultra Propheta in Israel, sicut Moses. Potest tamen dici, quod etsi Christus habuit plenam et apertam notitiam, quantum ad partem intellectivam, habuit tamen in parte imaginativa quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari divina; in quantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator.

Ad secundum dicendum, quod fides est eorum quæ non videntur ab ipso credente, et similiter spes est eorum quæ non habentur ab ipso sperante; sed prophetia est eorum quæ sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus Propheta conversatur, et communicat in statu viae. Et ideo fides et spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi, non autem prophetia.

Ad tertium dicendum, quod Angelus, cum sit comprehensor, est supra Prophetam, qui est purus viator, non autem supra Christum, qui fuit simul viator et comprehensor.

Quæ ad hunc articulum spectant, trademus in disputatione, quia in littera I. Thomæ nihil occurrit notandum, præter ea quæ ibi dicentur.

DISPUTATIO XXI.

In duas sectiones distributa.

DE GRATIIS GRATIS DATIS ANIMÆ CHRISTI.

Gratiæ gratis datae dicuntur quædam operationes, seu actus qui supra naturam sunt, et divina virtute fiunt ad confirmationem fidei, vel aliorum profectum, potius quam ad operantis utilitatem; et ad has gratias pertinent omnia auxilia vel principia, quæ ad hæc opera perficienda ab Spiritu Sancto tribuntur. Sunt autem hæc gratiæ novem, ex communis sententia doctorum fundata in Paul., 1 Corinth. 12, ubi Chrysostomus, hom. 29; OEcumen., Theophylact., et alii Græci; Ambros., D. Thomas, Anselm. et alii expositores variis modis illas exponunt. Idem D. Thomas, 1. 2, q. 111, art. 4, et 2. 2, q. 171 et sequentibus, et 3 cont. Gent., c. 151. Et quantum præsens loco necessarium fuerit, eas expositiones breviter attingemus. In his ergo gratiis, duæ, scilicet, operatio virtutum et gratia sanitatum, ad operationem pertinent, et ad potestatem faciendi miracula, de qua in q. 43 dicendum est, et ideo de illis ibi tractabitur. Aliæ vero